

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовано комисију: 20.10.2022. године, XII седница Већа Департамана за географију, туризам и хотелијерство		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Марковић, Слободан	Редовни професор	Физичка географија, 01.09.2009.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Природно-математички факултет, Универзитет у Новом Саду	Председник	
установа у којој је запослен-а	функција у комисији	
2. Томић, Немања	Ванредни професор	Туризам, 01.04.2022.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Природно-математички факултет, Универзитет у Новом Саду	Ментор	
установа у којој је запослен-а	функција у комисији	
3. Белиј Радин, Марија	Доцент	Туризам, 04.07.2017.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Географски факултет, Универзитет у Београду	Члан	
установа у којој је запослен-а	функција у комисији	
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме: Александар (Бисерка) Антић		
2. Датум рођења, општина, држава: 07.03.1994., Пожаревац, Република Србија		
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив: Природно-математички факултет, Мастер академске студије менаџмента (Модул: туризам), Мастер менаџер - туризам		

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:

Школска 2019/20. година, Доктор наука - геонауке (туризам)

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Спелеолошко геонаслеђе и спелеотуризам: инвентар и туристичко вредновање пећина у Србији

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страница, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

1. **УВОД** (стр. 13–17).

2. **ДЕФИНИСАЊЕ ОСНОВНИХ И РЕЛЕВАНТНИХ ПОЈМОВА** (стр. 18–86): Геодиверзитет (Вредности геодиверзитета), Геонаслеђе (Геонаслеђе Србије), Геоконзервација (Појава Геопаркова као облика промоције и заштите геонаслеђа); Карст: дефиниција, процеси и облици (Дефиниција карста, Крашки процеси, Крашки облици рељефа, Хидрографске појаве карста, Карст Србије); Спелеологија (Историја Спелеологије, Спелеоморфологија, Спелеоклиматологија, Спелеохидрологија, Биоспелеологија, Спелеоархеологија); Спелеотуризам (Врсте Спелеотуризма, Одрживи Спелеотуризам, Спелеотуризам и Геоетика, Спелеотуризам у Србији: досадашња истраживања).

3. **МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА** (стр. 87–98): Туристичко вредновање туристичких пећина у Србији (креирање новог модела за оцењивање туристичких пећина (SCAM—Show Cave Assessment Model) на основу следећих постојећих модела: GAM/M-GAM (Geosite Assessment Model/Modified Geosite Assessment Model) и MEI (Management Evaluation Index)). Анкетно истраживање на тему „Мотивација, ограничења и ставови спелеотуриста“ и анализа спелеотуристичког промета у Србији.

4. **ОПИС ИСТРАЖИВАНИХ ПЕЋИНА** (стр. 99–162): Уређене пећине за туристичке посете (Церемошња, Равништарка, Рајкова, Ресавска, Рисовача, Лазарева, Боговинска, Стопића, Потпећка, Хаџи-проданова и Ледена) и потенцијалне пећине за туристичко уређење (потенцијалне туристичке пећине, спелеоархеолошки туристички комплекси, духовне пећине (испоснице)).

5. **РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА** (стр. 163–215): Туристичко вредновање SCAM моделом (анализа добијених резултата истраживања; спелеолошке и туристичке вредности), анализа спроведеног анкетног истраживања на тему „Мотивација, ограничења и ставови спелеотуриста“ и анализа спелеотуристичког промета у Србији. Такође, у овом поглављу су презентоване будуће одрживе перспективе и стратегије за развој спелеотуризма у Србији (предлог за оснивање крашког парка, предлог за туристичку афирмацију спелеоархеологије и предлог спелеоруте).

6. **ЗАКЉУЧАК** (стр. 216–217).

7. **ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ ПОДАТАКА** (стр. 218–231):

У раду је такође дато пет прилога: **Прилог 1.** Анкетни упитник на тему „Ставови туриста из Србије о туристичким индикаторима за развој спелеотуризма“ (SCAM модел); **Прилог 2.** Анкетни упитник на тему „Ставови међународних експерата о важности спелеолошких индикатора за развој спелеотуризма“ (SCAM модел); **Прилог 3.** Анкетни упитник на тему „Мотивација, ограничења и ставови спелеотуриста“; **Прилог 4.** Програм путовања спелеоруте (итинерер); **Прилог 5.** Пропагандни материјал за предложену спелеоруту.

Дисертација такође садржи 65 слика, 5 карти, 30 табела и 7 графикона. У дисертацији је наведено 178 извора литературе и 22 линкова веб-сајтова. Написана је на српском језику (Ћирилицом).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наслов дисертације јасно је и прецизно формулисан и у складу са проблематиком и садржајем саме дисертације. Кроз наслов је представљен предмет студије (спелеолошко геонаслеђе Србије) као и оквири кроз које ће се овај предмет истраживати: инвентар и спелеотуризам.

1. У првом поглављу (Увод) дате су уводне смернице, истакнута је важност и атрактивност спелеолошког геонаслеђа као туристичког ресурса, све веће интересовање светске јавности као и све већи удео спелеолошког геонаслеђа у туристичкој понуди многих земаља. У овом поглављу је такође представљен предмет и циљ студије. Јасно је представљено шта је предмет студије, као и његов инвентар и потенцијали за развој спелеотуризма. Такође су представљени и циљеви студије који се односе на утврђивање најатрактивнијих подручја и пећина за развој спелеотуризма, креирање метода за туристичко вредновање пећина као и основни циљеви анкетног истраживања.

2. У другом поглављу (Дефинисање основних појмова) су детаљно приказани и анализирани основни појмови кључни за тематику ове студије. То су геодиверзитет, геонаслеђе и геоконзервација. Ова три појма су детаљно приказана и представљен је њихов настанак, карактеристике, теоретска еволуција, типологија, односно врсте и облици, као и постојеће дефиниције и концепти.

3. Следеће поглавље, Методологија истраживања, представља методе које су кориштене приликом истраживања. Поглавље обухвата кратак преглед досадашњих истраживања на пољу евалуације геолокалитета и даје детаљан приказ креираног модела за туристичко вредновање пећина (SCAM). Научна вредност овог поглавља је веома велика с обзиром да је аутор креирао потпуно нов модел чија основа и концепт могу имати широку примену и на друге туристичке пећине на међународном нивоу.

4. Поглавље Опис истраживаног подручја је најопсежније и најобимније поглавље дисертације, са највише подпоглавља. Представљене су туристичке пећине које су тренутно присутне на туристичком тржишту. Научна вредност овог поглавља је у томе што је ово прва публикација која детаљно и на овакав начин представља туристичке пећине у Србији кроз описе важних и атрактивних фактора за развој спелеотуризма.

5. Поглавље Резултати и дискусија је изузетно обимно и у њему су детаљно приказани и интерпретирани резултати туристичког вредновања пећина у Србији помоћу SCAM модела као и резултати анкетног истраживања на тему „Мотивација, ограничења и ставови спелеотуриста“ и резултати анализе спелеотуристичког промета у Србији. Туристичко вредновање пећина је спроведено како би се добио увид у тренутно стање али и у потенцијале за развој спелеотуризма на истраживаном подручју, односно како би се одредили најатрактивнији фактори за развој спелеотуризма. Главни циљ анкетног истраживања било је утврђивање мотива и баријера за посету, те креирање две јединствене скале; скала мотивације посетилаца туристичких пећина и скала ограничења посетилаца туристичких пећина. Анкета је анализирана кроз дескриптивну статистику и експлораторне факторске анализе. Добијени су јасни резултати који су потом детаљно интерпретирани у наставку поглавља. Ово анкетно истраживање представља новину и има посебан значај јер је прво оваквог типа и обима у Србији. Добијени резултати нам дају увид у тренутно стање и потенцијале на спелеотуристичком тржишту Србије и указују нам на која подручја односно геолокалитете се треба највише фокусирати у будућности. Представљају добар показатељ туристичкој привреди јер прецизно указују на карактеристике тржишта као и на досадашње недостатке и препреке за даљи развој овог вида туризма.

6. У поглављу Закључак су јасно сумирани сви добијени резултати истраживања, генерализовано је тренутно стање и проблеми за развој спелеотуризма у Србији, као и карактеристике потенцијалног спелеотуристичког тржишта Србије. Такође су дате смернице и предлози за унапређење спелеотуристичке понуде у будућности.

7. Литература и извори података обухвата укупно 165 извора литературе и 22 веб-сајтова. Код уводних поглавља, где су представљени основни појмови геодиверзитетета, геоконзервације и геонаслеђа, углавном је коришћена инострана литература. Поглавља о карсту и спелеологији претежно су обухватала домаћу литературу. С друге стране, код спелеотуризма и описа истраживаног подручја коришћена је литература домаћих аутора која је објављена како у Србији тако и у иностраним часописима.

На основу свега изложеног, комисија је позитивно оценила све делове докторске дисертације.

Напомена: На основу извештаја тестирања докторске дисертације у библиотеци Природно-математичког факултета у Новом Саду на плагијаризам коришћењем софтвера iThenticate (<http://www.ithenticate.com>) утврђен је индекс сличности (eng. similarity index) од 11% (према упутству произвођача све вредности испод 15% представљају оригиналан рад), што потврђује оригиналност докторске дисертације.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

Радови који су објављени на основу резултата истраживања у оквиру рада на дисертацији су:

1. Antić, A., Tomić, N., & Marković, S. B. (2022). Applying the show cave assessment model (SCAM) on cave tourism destinations in Serbia. *International Journal of Geoheritage and Parks*. **M24**
2. Antić, A., Tomić, N., Đorđević, T., Radulović, M., & Đević, I. (2020). Speleological objects becoming show caves: evidence from the Valjevo karst area in Western Serbia. *Geoheritage*, 12(4), 1-12. **M22**
3. Antić, A., Vujičić, M. D., Dragović, N., Cimbalević, M., Stankov, U., & Tomić, N. (2022). Show cave visitors: An analytical scale for visitor motivation and travel constraints. *Geoheritage*, 14(2), 1-15. **M22**
4. Antić, A., Mihailović, D., Radović, P., Tomić, N., Marjanović, M., Radaković, M., & Marković, S. B. (2022). Assessing speleoarchaeological geoheritage: Linking new Paleolithic discoveries and potential cave tourism destinations in Serbia. *International Journal of Geoheritage and Parks*. **M24**

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Основни закључци односно резултати истраживања се могу сврстати у неколико делова:

У првом делу, резултати указују на чињеницу да истраживане пећине поседује изузетно атрактивне природне вредности, које захтевају одговарајућу заштиту, промоцију и одрживо туристичко уређење. Представљањем инвентара туристичких пећина у Србији, дошло се до закључка да он поседује високе вредности због којих би требао бити квалитетно промовисан, интерпретиран и тако укључен у туристичку понуду. Како би се установило које су то пећине у Србији најатрактивније и најпогодније за развој спелеотуризма, спроведено је туристичко вредновање помоћу SCAM модела. За поступак туристичког вредновања биране су пећине за које се претпоставља да имају изузетан спелеотуристички потенцијал. Од 11 изабраних туристичких пећина, Стопића и Ресавска су на основу резултата најразвијеније спелеотуристичке дестинације, док Лазарева пећина поседује највеће спелеолошке вредности, те и потенцијале за више облика спелеотуризма.

Анкетно истраживање становника Србије имало је за циљ утврђивање основних карактеристика и преференција потенцијалног тржишта спелеотуризма Србије (мотиви и навике приликом путовања, учесталост посете различитих типова пећина) и испитивање ограничења туриста (баријере за посету, фактори значајни за квалитет посете и активности на локалитетима).

На основу анализе добијених резултата анкетног истраживања можемо закључити да мотивациона скала за посету туристичких пећина указује на присуство авантуристичког мотивационог аспекта путовања и потребу за дружењем са другим туристима, као и локалним мештанима. Скала ограничења посетилаца идентификовала је факторе који спречавају туристе да посећују туристичке пећине. Већина идентификованих ограничења су фактори који генерално утичу на немогућност туриста да путују, без обзира на врсту дестинације. Међутим, аутор је идентификовао и одређена

ограничења која су специфична за посету пећина. Страх од мрака (никтофобија) и затвореног простора (клаустрофобија) су специфични облици ограничења због којих одређена група туриста може одлучити да не посећује туристичке пећине. Према томе, аутор указује на одговарајуће мере адекватног информисања туриста о сигурности и безбедоносним мерама. Резултати такође указују на то да туристичке пећине у Србији нису још увек посећени у већој мери највише због недостатка промоције, недовољне заступљености у туристичким аранжманима, односно слабе доступности информација о оваквим дестинацијама. Као један од главних разлога за слабију посету јесте и недовољно квалитетна инфраструктура. Иако тренутна посећеност пећина у Србији није велика, резултати указују на то да постоји интересовање за посету оваквих атракција, поготово уколико се оне повежу у тематску руту са квалитетним и богатим садржајем. На основу резултата такође можемо видети да су главне препреке за развој спелеотуризма недостатак одговарајуће интерпретације, промотивних активности, адекватних интерпретативних табли, квалитетне и стручне водичке службе, визиторских и интерпретативних центара, као и минимална и често лоша инфраструктура у самим пећинама.

У оквиру ове студије, дато је три иновативна предлога: креирање крашког парка, туристичка афирмација спелеоархеологије и креирање спелеоруте кроз израду детаљног програма путовања односно креирање туристичког аранжмана који на иновативан и занимљив начин може да промовише геолошке, археолошке, биолошке и антропогене вредности истраживаног подручја, те привуче знатан број туриста у будућности.

На основу претходно наведеног, истраживачки део ове студије даје јасан увид у тренутно стање туристичких пећина и могућности за даљи развој спелеотуризма у Србији.

Комисија је позитивно оценила резултате и закључке истраживања

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:

Кандидат је на јасан начин тумачећи прилоге, табеле и графиконе приказао резултате истраживања и целокупни рад на докторској дисертацији. Добијени резултати су јасно тумачени, а на основу њих изведени су закључци који одговарају предмету студије и пружају одговоре на постављени циљ истраживања. Резултати рада су уверљиви, научно оправдани и подржани бројним литературним изворима. Резултати добијени током рада на дисертацији обрађени су помоћу адекватних статистичких анализа. Наведена литература је обимна, савремена и релевантна за тему истраживања. На основу начина приказивања и тумачења података, може се констатовати да рад садржи оригиналне научне резултате који задовољавају захтеве нивоа докторске дисертације.

Комисија је позитивно оценила начин приказа и тумачења резултата истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Комисија сматра да је дисертација кандидата Александра Антића написана у складу са образложењима написаним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Дисертација садржи све битне елементе научног рада. Рађена је у складу са савременим истраживањима из области геонаука и туризма, уз употребу односно креирање нових метода, и као таква представља оригиналан научни допринос из наведених области.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Резултати добијени у овој дисертацији представљају прво детаљно истраживање спелеолошког геонаслеђа и спелеотуризма на простору Србије. Један од оригиналних научних доприноса јесте свакако креирање потпуно новог модела за туристичко вредновање пећина. Кандидат је такође спровео и оригинално анкетно истраживање везано за спелеотуризам у Србији и добио резултате који могу бити од великог значаја за туристичку привреду. Такође, предложени су конкретни и оригинални туристички производи у виду крашког парка, афирмације спелеоархеолошких пећина и креирање спелеоруте. Читава студија даје нова сазнања о спелеолошком геонаслеђу у Србији, његовим туристичким потенцијалима као и преференцијама потенцијалног спелеотуристичког тржишта Србије. Ово истраживање може да представља добру основу за даља будућа истраживања на релевантну тематику.

4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања?

Увидом у докторску дисертацију и детаљним прегледом свих резултата комисија није уочила недостатке који би утицали на резултате истраживања и закључке рада.

X ПРЕДЛОГ:
На основу наведеног, комисија предлаже:
На основу сагледавања и вредновања у целини докторске дисертације кандидата Александра Антића под називом „Спелеолошко геонаслеђе и спелеотуризам: инвентар и туристичко вредновање пећина у Србији“, Комисија позитивно оцењује претходно наведену дисертацију и предлаже Наставно-научном већу Природно-математичког факултета, Универзитета у Новом Саду да прихвати позитивну оцену и одобри кандидату да докторску дисертацију јавно брани.

Место и датум:

Нови Сад, 1. 12. 2022.

1. Слободан Марковић,
редовни професор

_____, председник

2. Немања Томић,
ванредни професор

_____, ментор

3. Марија Белиј Радин,
доцент

_____, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај и да исти потпише.